

Nr 28

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsemedel för domänverket jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 15 mars 1957 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 118, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att godkänna det förslag i fråga om domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret, som framlagts i propositionen.

I detta sammanhang har utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen I: 491 av herr *Persson, Helmer, m. fl.* och II: 621 av herr *Holmberg m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Beträffande de skäl, som anföres till stöd för motionärernas framställning, har motionärerna hänvisat till innehållet i motionerna I: 490 och II: 620 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117 angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m., vilka sistnämnda motioner hänskjutits till statsutskottet.

Inledning

I skrivelse den 24 november 1956 har domänstyrelsen hemställt om en ökning med 50 miljoner kronor av den för domänverkets eget behov avsedda delen av dess rörliga kredit i riksgäldskontoret.

Över framställningen har efter remiss utlåtanden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, fullmäktige i riksgäldskontoret samt fullmäktige i riksbanken. Mot det utlåtande fullmäktige i riksgäldskontoret avgivit har reservation anförts av herr Hagberg. Vidare har reservation anförts av dels herr Kollberg och dels herr Rubbestad mot det av fullmäktige i riksbanken avgivna utlåtandet.

Innan närmare redogörelse lämnas för domänstyrelsens framställning och de däröver avgivna utlåtandena torde böra erinras om följande av statsmakterna tidigare fattade beslut angående domänverkets rörelsemedel.

Under rubriken Rörelsekapital för domänverket anvisade 1923 års riksdag (prop. nr 183; rskr. nr 209) å riksstaten för budgetåret 1923/24 bland utgifter för kapitalökning ett anslag av 10 miljoner kronor. Tillika bemyndigade riksdagen dels fullmäktige i riksgäldskontoret att — för att bereda domänverket ytterligare rörelsekapital — tillhandahålla verket en rörlig

kredit av intill 10 miljoner kronor, dels domänstyrelsen att för likviderande av utav Kungl. Maj:t beslutade inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark utfärda reverser, dock vid varje tidpunkt till belopp ej överstigande behållningen å domänverkets markinköpsfond. I anledning av detta riksdagsbeslut anbefalldes Kungl. Maj:t domänstyrelsen att såsom rörelsekapital för domänverket disponera de behållningar å fonden för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark (markinköpsfonden) samt domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader, vilka icke behövde hållas tillgängliga för att täcka förestående utgifter för de ändamål, vilka fonderna vore avsedda att fylla.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t år 1938 må jämväl domänverkets tjänste- och familjepensionsfonders tillgångar disponeras såsom förslag för domänverket. I samband med den avveckling av affärsverkens pensionsfonder, som sedermera ägde rum i samband med kapitalbudgetens omläggning per den 1 juli 1944, uppskrevs jämlikt beslut av Kungl. Maj:t sistnämnda år domänfonden med ett belopp av något mer än 11,2 miljoner kronor, vilket belopp därmed överfördes såsom rörelsekapital för domänverket.

Sedan 1939 års lagtima riksdag (statsverksprop., kapitalbudgeten, bil. 7, p. 1; rskr. nr 181) å riksstaten för budgetåret 1939/40 under rubriken Rörelsekapital för domänverket anvisat ett anslag av 7,5 miljoner kronor, förordnade Kungl. Maj:t att anslaget skulle av domänstyrelsen disponeras för därmed avsett ändamål.

Härefter bemyndigade 1942 års riksdag (prop. nr 95; rskr. nr 134) fullmäktige i riksgäldskontoret att, för att bereda domänverket rörelsekapital, tillhandahålla sagda verk en rörlig kredit av ytterligare 10 miljoner kronor eller sålunda tillhoppa 20 miljoner kronor.

Vidare anvisade 1950 års riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 (prop. nr 2, bil. 14, p. 1; rskr. nr 53) såsom rörelsekapital för domänverket ett investeringsanslag av 10 miljoner kronor, varjämte riksdagen bemyndigade fullmäktige i riksgäldskontoret att tillhandahålla domänverket en rörlig kredit av ytterligare 30 miljoner kronor eller sålunda tillhoppa högst 50 miljoner kronor.

Med anledning av en av domänstyrelsen gjord framställning hemställde Kungl. Maj:t i 1953 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 30, p. 3) att riksdagen måtte dels till Rörelsekapital för domänverket för budgetåret 1953/54 anvisa ett investeringsanslag av 22 miljoner kronor till utökning av Aktiebolaget Statens skogsindustriers aktiekapital, dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att, för att bereda domänverket rörelsekapital, tillhandahålla sagda verk en rörlig kredit av ytterligare 30 miljoner kronor eller tillhoppa med tidigare beviljade krediter högst 80 miljoner kronor. I propositionen erinrades om att riksdagen vid bildandet av Statens skogsindustrier (prop. 1941: 68; JoU 1941: 32; rskr. nr 243) förutsatt, att domänverket skulle förse bolaget med erforderliga rörelsemedel. Förslaget om höjning av verkets rörliga kredit syftade till att bereda domänstyrelsen möjlighet att intill ett belopp av 30 miljoner kronor tillgodose bolagets behov av

dylika medel. 1953 års riksdag hade icke något att erinra (JoU 3; rskr. nr 90) mot den i propositionen gjorda framställningen.

Domänstyrelsens framställning

I sin framställning erinrar domänstyrelsen inledningsvis om, att styrelsen vid skilda tidpunkter sedan början av 1920-talet, i syfte att trygga domänverkets likviditet, i skrivelser till Kungl. Maj:t redogjort för behovet av ökad tillgång på rörelsemedel. De då anförda motiven har i stort sett varit av samma natur och det siffermässiga underlaget i princip likartat. Styrelsen har i dessa skrivelser främst visat på, att det bokföringsmässiga överskottet vid ett kalenderårs slut till mycket ringa del motsvaras av likvida medel. I huvudsak utgöres överskottet av kundfordringar, vilka till övervägande del likvideras efter den 30 juni, den tidpunkt då överskottet senast skall inlevereras till statsverket. Vidare har, fortsätter styrelsen, såväl försäljningspolitiska skäl som ett under senare år alltmer intensifierat skogligt restaureringsarbete nödvändiggjort avverkningar i egen regi i allt större omfattning. En med åren ökad del av virkesavkastningen försäljes således i upparbetat skick, vilket innebär betydande kostnadsutlägg under flera månader innan köparnas likvider inflyter. Fr. o. m. år 1942 har tillkomsten av Aktiebolaget Statens skogsindustrier och detta företags starka utveckling bidragit till att anstränga verkets likviditet, bl. a. på grund av att rörelsemedel i betydande omfattning bindes vid avverkningar för tillgodoseende av bolagets behov av råvaror. Styrelsen har dessutom att i viss omfattning förse bolaget med erforderliga förlagsmedel. Härtill kommer beträffande de två senaste åren, att skeppnings- och avsättningssvårigheter på exportmarknaden orsakat förseningar av likviderna för kundfordringar. Verkningarna av nyssnämnda förhållanden har successivt skärpts i den mån omslutningen stigit i förhållande till rörelsekapital och andra tillgängliga rörelsemedel.

Domänstyrelsen omnämner, att tillgången på rörelsemedel snabbt minskade under våren 1956 och att bottenläget nåddes den 11 juni med endast 13 miljoner kronor tillgängliga av den rörliga krediten och 3,1 miljoner kronor kontanta medel. Såsom jämförelse nämner styrelsen, att utgifterna under juni månad uppgick till 21,3 miljoner kronor och under juli månad till 32 miljoner kronor. Efter den 15 juni inflöt emellertid inkomster i stort sett i beräknad takt och omfattning, varför likviditeten förbättrades.

För våren 1957 bedömer styrelsen, att bristen på likvida medel blir starkt kännbar redan under april månad. Med hänsyn till att inkomster av väsentlig storleksordning först inflyter efter den 15 juni, blir ställningen snabbt ohållbar. Denna underskottsperiod kan enligt styrelsen bli avsevärt förlängd om kredit- och skeppningssvårigheterna ökar för domänverkets köpare. Styrelsen anser sig vid denna bedömning icke heller kunna bortse från, att i ogynnsammaste fall betydande kvantiteter upphugget virke, som tillverkas under avverkningssäsongen 1956/57, blir osålda och således måste hållas i lager.

Beträffande tillkomsten och den successiva utökningen av domänstyrelsens rörelsekapital samt den rörliga kredit och de övriga förlagsmedel, vilka disponeras av domänstyrelsen, gör styrelsen i huvudsak följande sammanfattning.

Styrelsen disponerade såsom rörelsemedel vid 1923 års slut ett belopp av 38,3 miljoner kronor, varav 18,3 miljoner kronor utgjorde medel i markinköps- och förnyelsefonden. Beträffande dessa fondmedel erinras om, att belopp ur markfonden måste kunna frigöras förhållandevis snabbt för att täcka kostnader för markinköp, samt att förnyelsefondsmedel måste kunna göras likvida till betydande belopp vid vikande konjunkturer, om ändamålet med denna reservation skall kunna bli det avsedda.

Under år 1938 tillkom ett belopp av 8,7 miljoner kronor, utgörande behållningen av pensionsfonderna. Påföljande år utökades rörelsekapitalet med 7,5 miljoner kronor, ursprungligen utgörande reserverade överskottsmedel, samt år 1942 den rörliga krediten med 10 miljoner kronor. Under år 1943 nedgick rörelsekapitalet med 15,5 miljoner kronor i samband med inköp av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Vid kapitalbudgetens omläggning år 1944 avvecklades pensionsfonderna och rörelsekapitalet uppskrevs med ca 11,2 miljoner kronor, motsvarande fondernas behållning. Rörelsekapitalet utökades under år 1950 med 10 miljoner kronor och den rörliga krediten samtidigt med 30 miljoner kronor.

Tillskottet år 1953 av 22 miljoner kronor till rörelsekapitalet användes helt till utökning av Aktiebolaget Statens skogsindustriers aktiekapital. Den vid samma tillfälle vidgade dragningsrätten avseende den rörliga krediten utnyttjades så att till bolagets förfogande ställdes dels 20 miljoner kronor i form av ett långfristigt lån, dels 10 miljoner kronor såsom lån, löpande på kortare tid.

Domänstyrelsen redovisar i sin skrivelse vissa statistiska sammanställningar, varav tre tablåer återgives i det efterföljande. Den första av dessa tablåer innefattar en redogörelse för domänverkets rörelsemedel m. m. vid olika tidpunkter medan den andra är en uppställning över vid vissa tidpunkter bundna medel m. m. Den tredje tablån utgör en tabell över den inträffade respektive beräknade penningrörelsen inom domänstyrelsen under tidsperioden den 1 januari 1955—den 15 juni 1957.

I anslutning till dessa sammanställningar — i det följande benämnda tablå nr 1, 2 och 3 — anför domänstyrelsen i huvudsak följande.

Rörelsekapitalet, som vid 1955 års slut uppgick till 24,05 miljoner kronor (tablå nr 1), har under hela tidsperioden 1923—1955 utgjort en förhållandevis ringa del av tillgängliga rörelsemedel. Av större betydelse för domänverkets likviditet är numera dragningsrätten avseende den rörliga krediten, utgörande 50 miljoner kronor för domänverkets eget behov. Den starka ökningen av fondmedel efter år 1950 sammanhänger främst med de ökade bruttointäkterna av skogsmedel, enär avsättningen till förnyelsefonden sedan år 1949 sker med viss procent av dessa intäkter. Samtidigt har även markfonden ökat på grund av minskade markinköp. Utan tillgång till de i markfond och förnyelsefond reserverade medlen skulle enligt styrelsens uppfattning en affärsmässig förvaltning av domänfondens tillgångar icke varit möjlig. Styrelsen finner det starkt önskvärt att icke behöva binda dessa medel i rörelsen i den omfattning som förhållandena f. n. tvingar till. Styrelsen anser dock det vara ett samhällsintresse att, oavsett konjunkturu-

ernas växlingar, för varje år avverka en i stort sett jämn råvarukvantitet. Härigenom skapas även möjlighet för en jämn försörjning av domänver-

Tablå nr 1. Domänverkets rörelsemedel m. m.

År 31/12	Rörelse- kapital mkr.	Rörlig kredit mkr.	Fond- medel mkr.	Summa mkr.	Avverkning		Avverk- nings- kostna- der mkr.	Försälj- ning av virke mkr.
					total mkr	därav upphug- get %		
1923	10,0	10,0	18,3	38,3	3,9	22	4,6	26,9
1938	10,0	10,0	29,5	49,5	5,5	49	14,7	45,2
1939	17,5	10,0	33,1	60,6	5,1	47	14,3	38,2
1942	17,5	20,0	45,9	83,4	6,4	57	33,4	80,1
1943	2,0	20,0	48,8	70,8	6,4	60	40,9	85,8
1944	13,2	20,0	41,1	74,3	7,1	59	39,0	94,7
1950	23,2	50,0	41,9	115,1	5,1	52	41,6	142,1
1953	23,2	60,0 ¹	69,0	152,2	5,3	62	87,4	223,1
1955	24,05	60,0 ¹	84,6	168,6	6,2	69	109,3	288,8

Därav utgör 10,0 miljoner kronor kortfristig kredit till Aktiebolaget Statens skogsindustrier.

Tablå nr 2. Domänverkets bundna medel m. m.

	^{31/12} 55	^{30/6} 56
	miljoner kronor	
A. Av olika anledningar bundna medel		
1. Avräkningar	10,5	37,8
2. Kostnader för virke i lager	17,8	25,4
3. Fordringar	143,7	122,3
4. Direkt förslag till Aktiebolaget Statens skogsindustrier ...	14,6	14,6
Summa	186,6	200,1
B. Tillgång på kassamedel och outnyttjad rörlig kredit		
1. Kassabehållning	8,2	9,7
2. Ej utnyttjad rörlig kredit	50,0	26,0
Summa	58,2	35,7

kets arbetskraft. Av tablå nr 1 framgår, att underlaget för domänverkets likviditet icke är betryggande på grund av att fonderade medel numera utgör en alltför stor del av de rörelsemedel, som f. n. står till disposition.

Av tablå nr 1 framgår vidare, att årssumman för avverkningskostnader och virkesförsäljningar vuxit starkt under ifrågavarande tidsperiod och att den tidigare mera gynnsamma relationen mellan dessa belopp och rörelsemedel efter år 1950 starkt försämrats. Särskilt markerad är disproportionen vid 1955 års slut. Beträffande tillverkningen av upphugget virke fäster styrelsen uppmärksamheten på den snabbt stigande procentserien, från 22 procent år 1923 till 69 procent år 1955.

Styrelsen erinrar i detta sammanhang om, att huvuddelen av avverkningskostnaderna utgår under årets sju första månader samtidigt som likviderna för det under föregående höst försålda rotstående virket samt för leveransvirket — i enlighet med de traditionella regler som tillämpas inom skogsbruket — likvideras först under senare delen av juni eller under andra hälften av året.

Såsom redovisas i tablå nr 1 uppgick vid 1955 års slut disponibla rörelsemedel till 168,6 miljoner kronor. Motsvarande belopp vid halvårsskiftet 1956 utgjorde 170,5 miljoner kronor. Sammanlägges summorna av »Kassabe-

Tablå nr 3. Penningrörelsen inom domänstyrelsen under tidsperioden
1 januari 1955—15 juni 1957

(miljoner kronor)

Månad	Inkomster	Utgifter	Inlevererade överskotts- medel	Likvida medel vid månadens slut		
				Rörlig kredit	Kassa	Totalt
1955 jan....	27,4	19,5	—	50,0	23,9	73,9
febr. ..	13,4	13,7	—	50,0	23,6	73,6
mars..	10,8	22,8	—	50,0	11,6	61,6
april ..	5,6	20,5	—	45,0	1,7	46,7
maj... ..	3,0	22,4	—	24,5	2,8	27,3
juni... ..	29,1	18,0	—	34,0	4,4	38,4
juli ...	38,7	25,2	15,0	36,0	0,9	36,9
aug. ...	38,4	15,5	20,5	37,0	2,3	39,3
sept... ..	19,6	23,9	—	32,0	3,0	35,0
okt....	38,5	13,5	15,0	43,0	2,0	45,0
nov. ...	31,1	20,2	27,0	26,0	2,9	28,9
dec....	42,1	16,9	—	50,0	4,1	54,1
			77,5			
1956 jan....	26,3	20,7	—	50,0	9,7	59,7
febr. ..	4,7	15,1	—	45,0	4,3	49,3
mars..	32,7	26,6	—	50,0	5,4	55,4
april ..	2,2	21,1	—	35,0	1,5	36,5
maj... ..	8,3	24,2	—	17,0	3,6	20,6
juni... ..	31,8	21,3	—	26,0	5,1	31,1
juli ...	53,3	32,0	30,2	20,0	2,2	22,2
aug. ...	43,8	18,0	—	46,0	2,0	48,0
sept... ..	21,3	23,9	10,0	34,0	1,4	35,4
okt....	33,7	17,8	10,0	40,0	1,3	41,3
nov. ...	20,0	22,3	14,0	22,0	3,0	25,0
dec....	41,0	17,0	—	46,0	3,0	49,0
			64,2			
1957 jan....	24,0	21,0	—	50,0	2,0	52,0
febr. ..	22,0	16,0	—	50,0	8,0	58,0
mars..	6,0	27,0	—	34,0	3,0	37,0
april ..	2,0	22,0	—	14,0	3,0	17,0
maj... ..	3,0	25,0	—	—	—	— 5,0
1—15 juni... ..	1,0	12,0	—	—	—	—16,0

hållning» och »Ej utnyttjad rörlig kredit» i tablå nr 2 med nyssnämnda belopp erhålles för i sistnämnda tablå angivna tidpunkter 226,8 miljoner kronor respektive 206,2 miljoner kronor. Jämföres dessa belopp med summan av enligt tablå nr 2 bundna medel, framstår det enligt styrelsens mening klart, att det icke varit möjligt att vid dessa tidpunkter frigöra medel i rörelsen vare sig för inleverering av 1955 års överskott — 64,2 miljoner kronor — eller för disponering av fondmedel för med fonderna avsedda ändamål.

Domänstyrelsen fortsätter sina kommentarer till de statistiska sammanställningarna sålunda.

Tablå nr 3 visar penningrörelsen inom domänstyrelsen under tidsperioden 1 januari 1955—31 oktober 1956 i faktiska siffror och under perioden

1 november 1956—15 juni 1957 såsom en prognos. I angivna belopp ingår icke s. k. finansinkomster och finansutgifter. Såsom rörlig kredit redovisas i tablån endast 50 miljoner kronor av till domänverkets förfogande stående 80 miljoner kronor, emedan 30 miljoner kronor t. v. helt disponeras av Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Den för tiden efter den 31 oktober 1956 upprättade prognosen kan styrelsen f. n. icke föra fram längre än till den 15 juni 1957. Innan förhandlingarna om försäljningen av leveransvirket från avverkningsssäsongen 1956/57 är slutförda, kan nämligen en bedömning av inkomsterna icke ske. Det enda, som med viss säkerhet kan uttalas, är att utgifterna för juni och juli månader 1957 icke kommer att understiga 55 miljoner kronor samt att likvider för rotstående virke, försålt vid skogsauktionerna hösten 1956, kommer att inflyta under tiden 15 juni—1 juli med omkring 20 miljoner kronor.

Likvider för leveransvirke inbetalas under sensommaren och hösten, allt efter inmätning sker. Styrelsen anser sig därför med visshet kunna förutsäga, att nya likvida medel är erforderliga under våren 1957 för att täcka skillnaden mellan å ena sidan utgifterna under juni och juli, omkring 55 miljoner kronor, jämte underskottet för maj, 5 miljoner kronor, samt å den andra under denna tid inflytande inkomster, omkring 20 miljoner kronor. Denna skillnad motsvarar ett avrundat belopp av 40 miljoner kronor. Denna kalkyl inrymmer emellertid enligt styrelsen många osäkra faktorer. Bl. a. måste beaktas, att uppskov kan bli erforderliga i fråga om de i kalkylen redovisade inkomsterna. Styrelsen finner det därför nödvändigt att upptaga det erforderliga tillskottet av rörelsemedel till 50 miljoner kronor. Styrelsen framhåller, att denna prognos bl. a. bygger på förutsättningen, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier är i stånd att påbörja likvideringen av 1956 års råvaruleveranser under december månad med 28 miljoner kronor och fullfölja inbetalningarna med 20 miljoner kronor under januari 1957 och ett lika stort belopp under påföljande månad.

Yttrandena

Samtliga myndigheter, som avgivit yttranden över domänstyrelsens framställning, har tillstyrkt, att domänverkets behov av rörelsemedel skall tillgodoseas. Skilda uppfattningar har dock uttalats i fråga om den omfattning i vilken detta bör ske.

Riksräkenskapsverket anför i sitt yttrande (6/12 1956) följande beträffande behovet av ytterligare rörelsemedel för domänverkets egen verksamhet.

Domänstyrelsens prognos fram till den 15 juni 1957 torde — liksom antagandet att utgifterna under juni och juli månader år 1957 icke kommer att understiga 55 miljoner kronor och antagandet att under senare hälften av juni månad kommer att inflyta endast likvider för på rot försålt virke med omkring 20 miljoner kronor — kunna godtagas. Ämbetsverket anser sig dock böra framhålla, att angivna likvider förfaller till betalning den 15 juni. Nämda utgiftssumma torde med ledning av att de till 53,3 miljoner kronor uppgående utgifterna för motsvarande tid år 1956 fördelade sig med 21,3 miljoner kronor på juni och 32,0 miljoner kronor på juli månad kunna antagas falla på juni månad till ett belopp av 22 miljoner kronor. Härav skulle komma 12 miljoner kronor på månadens förra hälft enligt domänstyrelsens pro-

gnos och 10 miljoner kronor på den senare hälften av månaden. I enlighet härmed skulle den brist på likvida medel på 16 miljoner kronor, som i domänstyrelsens prognos beräknas föreligga den 15 juni 1957, vid denna månads utgång ha reducerats till 6 miljoner kronor.

Med hänsyn till att juli månad år 1956 uppvisar inkomster på icke mindre än 53,3 miljoner kronor, varav endast 3 miljoner kronor avser försenade virkeslikvider från Aktiebolaget Statens skogsindustrier, anser riksräkenskapsverket, att man, även om förhandlingarna rörande försäljningen av leveransvirke från avverkningssäsongen 1956/57 icke är slutförda, bör kunna räkna med att under juli månad år 1957 kommer att inflyta inkomster, som uppgår till minst samma belopp som utgifterna under denna månad. Likviderna för försålt leveransvirke från en viss avverkningssäsong skall nämligen till huvudsaklig del erläggas senast den 15 påföljande juli månad, och fränsett leveranser till Aktiebolaget Statens skogsindustrier sker också normalt betalningen under denna månad. Vid bedömandet av behovet av ytterligare rörelsemedel för domänverkets egen verksamhet bör man därför enligt riksräkenskapsverkets mening kunna utgå från att likviditeten även under år 1957 kommer att vara sämst under juni månad. Med ledning av domänstyrelsens prognos rörande likviditetsutvecklingen under denna månad synes det erforderliga tillskottet av rörelsemedel kunna beräknas till 20 miljoner kronor eller med viss marginal högst 25 miljoner kronor.

Domänstyrelsens till grund för riksräkenskapsverkets uppskattning av behovet av ytterligare rörelsemedel liggande prognoser är baserade på det antagandet, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skall bli i stånd att likvidera 1956 års råvaruleveranser med 28 miljoner kronor under december månad samma år och med 20 miljoner kronor under en var av månaderna januari och februari år 1957. I den mån bolaget kan förutsättas på grund av brist på likvida medel komma att bli i behov av ett utsträckt betalningsstöd av sådan omfattning, att domänverket i anledning härav skulle behöva en ytterligare förstärkning av rörelsemedlen för den egna verksamheten, bör enligt riksräkenskapsverkets mening de åtgärder, som påkallas, inriktas på ett avhjälpande av bolagets likviditetssvårigheter. Redan en eftersläpning i bolagets betalningar av den omfattning, som domänstyrelsen räknat med, kommer — genom försening av inleveransen av domänverkets överskottsmedel och genom utnyttjande av domänverkets rörliga kredit hos riksgäldskontoret i större utsträckning än eljest skulle vara nödvändigt — att medföra en icke oväsentlig påfrestning för statsverkets kassa. Denna påfrestning inträffar vidare under den hälft av budgetåret, då statens löpande inkomster ändå understiger utbetalningarna. Genom samröret mellan domänverket och bolaget försvåras dessutom överblicken över likviditetsutvecklingen samt försämras möjligheterna att i förväg förutse anspråken på statens kassa.

Av den förebragta utredningen finner *statskontoret* (7/12 1956) bl. a. ådagalagt, att domänverket är i behov av ökat rörelsekapital. Ämbetsverket anför, att skäl jämväl synes tala för att kapitalförstärkningen — totalt sett — medgives med i ärendet begärt belopp. Vid bedömandet av föreliggande framställning måste enligt *statskontoret* givetvis beaktas, att frågan om anvisandet av ytterligare rörelsemedel även sammanhänger med spörsmålet, huruvida investeringar av den storleksordning, om vilken här är fråga, låter sig förenas med den allmänna restriktivitet, som präglar den statliga kreditpolitiken. Vad domänverket beträffar torde situationen emellertid vara så-

dan, att en förstärkning av rörelsemedlen synes ämbetsverket oundviklig. Därvid har särskilt beaktats, att relationen mellan dessa medel och försäljningssumman för virke alltsedan år 1950 successivt i hög grad försämrats.

Fullmäktige i riksgäldskontoret (20/12 1956) har med hänsyn till de av domänstyrelsen åberopade kalkylerna funnit en höjning av styrelsens rörliga kredit i riksgäldskontoret i viss utsträckning påkallad. Fullmäktige anser emellertid, att ökningen med hänsyn till restriktiviteten på kreditmarknaden samt nödvändigheten att hålla riksgäldskontorets lånebehov nere bör begränsas till högst 30 miljoner kronor.

Herr *Hagberg* anser i sin reservation mot det av fullmäktige i riksgäldskontoret avgivna yttrandet, att domänstyrelsens framställning borde ha avstyrkts.

Fullmäktige i riksbanken (14/2 1957) erinrar om att fullmäktige tidigare i olika sammanhang fäst synnerlig vikt vid att statsupplåningen begränsas. Då detta krav alltjämt måste anses lika relevant, är det enligt fullmäktiges mening nödvändigt, att nu framförda önskemål prövas ytterst restriktivt. Fullmäktige har stannat vid att föreslå, att domänstyrelsens dragningsrätt på riksgäldskontoret höjes med 20 miljoner kronor.

I sin reservation mot det av fullmäktige i riksbanken avgivna yttrandet anför herr *Kollberg*, att fullmäktige med hänsyn till de i ärendet företedda kalkylerna enligt hans mening borde tillstyrka en höjning av krediten med 30 miljoner kronor. Herr *Rubbestad* framhåller i sin reservation, att han redan tidigare förordat, att kreditrestriktionerna borde lättas med hänsyn till svårigheterna för näringslivet i allmänhet. Så länge detta icke låter sig göra över hela linjen finner reservanten det oriktigt, att statens egna företag skall favoriseras framför privata företag och avstyrker därför bifall till framställningen i fråga.

Föredraganden

Föredraganden, statsrådet Lindell, har anfört följande:

» I sin framställning har domänstyrelsen lämnat en redovisning av domänverkets tillgängliga rörelsemedel alltsedan år 1923, då riksdagen första gången beslöt tillskjuta domänfonden rörelsekapital i form av ett anslag å riksstaten ävensom bemyndiga riksgäldskontoret att tillhandahålla verket en rörlig kredit. Beträffande de siffermässiga förändringarna under åren 1923—1955 i fråga om såväl domänfondens rörelsekapital som domänverkets rörliga kredit och likvida fondmedel torde jag få hänvisa till den i tablån nr 1 i det föregående gjorda statistiska sammanställningen. Av denna tablå framgår bl. a., att domänfondens rörelsekapital under sagda period utgjort en förhållandevis ringa del av den samlade tillgången på rörelsemedel, medan den rörliga krediten varit av större betydelse för verkets likviditet. Efter år 1950 har de likvida fondmedlen ökat avsevärt till följd av avsättning till förnyelsefonden med viss procent av verkets årliga bruttoläkter. Vid utgången av år 1956 uppgick domänfondens rörelsekapital till

24,05 miljoner kronor, den rörliga krediten i riksgäldskontoret till 80 miljoner kronor, varav dock 30 miljoner kronor utnyttjades av Aktiebolaget Statens skogsindustrier, samt, enligt vad domänstyrelsen under hand meddelat, de likvida fondmedlen till ca 86 miljoner kronor.

Domänstyrelsen har särskilt redovisat verkets likviditet under tiden den 1 januari 1955—den 31 oktober 1956 och därtill anknutit en prognos rörande utvecklingen fram t. o. m. den 15 juni 1957. Till komplettering av de statistiska uppgifter, styrelsen härvid lämnat och som finns sammanställda i den tidigare återgivna tablån nr 3, kan nämnas att tillgången på likvida medel under år 1955 var minst den 10 juni, då summan av sådana medel uppgick till 22,4 miljoner kronor, och under år 1956 den 11 juni, då motsvarande belopp var 16,1 miljoner kronor. Den säsongmässiga likviditetsförsämringen under våren och försommaren 1957 beräknar styrelsen komma att ske snabbare och bli mera accentuerad än tidigare samt leda till att tillgången på likvida medel under maj månad förbytes i en brist, som vid månadens utgång uppgår till 5 miljoner kronor och under första hälften av juni ökas till 16 miljoner kronor. Styrelsen antager, att utgifterna för juni och juli 1957 icke kommer att understiga 55 miljoner kronor och att likvider för rotstående virke, som försålts vid skogsauktionerna senaste höst, kommer att inflyta under tiden den 15 juni—den 1 juli med ca 20 miljoner kronor. Likvider för leveransvirke förutsätter styrelsen komma att inbetalas först under sensommaren och hösten. På denna grund har styrelsen ansett sig kunna med visshet förutsäga, att nya likvida medel måste stå till förfogande våren 1957 för att täcka skillnaden mellan sagda utgifter och inkomster under juni och juli månader. Härför erfordras alltså enligt styrelsens uppfattning 35 miljoner kronor samt därtill 5 miljoner kronor för täckande av det beräknade underskottet för maj månad. Då denna kalkyl inrymmer flera osäkra faktorer anser styrelsen nödvändigt, att domänverket erhåller en kapitalförstärkning med 50 miljoner kronor i form av utökad rörlig kredit i riksgäldskontoret.

Riksräkenskapsverket har i sitt remissutlåtande förklarat sig kunna godtaga domänstyrelsens prognos för tiden t. o. m. den 15 juni 1957 men påpekar, att omförmälda likvider för rotstående virke förfaller till betalning nyssnämnda dag och att därför bristen på likvida medel vid utgången av samma månad bör ha reducerats till 6 miljoner kronor. För juli månad beräknar riksräkenskapsverket med stöd av erfarenheterna från föregående år att inflytande inkomster skall uppgå till minst lika stort belopp som uppkommande utgifter. Ämbetsverket, som sålunda utgår från att likviditeten även under år 1957 kommer att vara sämst i juni månad, anser att det erforderliga tillskottet av rörelsemedel kan bestämmas till 20 miljoner kronor eller med viss marginal högst 25 miljoner kronor. Statskontoret förordar för sin del, att domänverket medgives kapitalförstärkning med hela det begärda beloppet, medan däremot fullmäktige i riksbanken icke anser sig kunna tillstyrka, att domänverkets rörliga kredit höjes med mer än 20 miljoner kronor. Fullmäktige i riksgäldskontoret vill begränsa höjningen till högst 30 miljoner kronor.

I likhet med remissmyndigheterna finner jag viss utökning av domänverkets rörliga kredit erforderlig. Enligt vad jag under hand erfarit från domänstyrelsen har likviditetsutvecklingen sedan den 1 november 1956 visat sig väl överensstämma med vad styrelsen kalkylerat med i sin prognos. Man torde kunna utgå från, att utvecklingen även under återstoden av tiden intill den 15 juni detta år kommer att visa stor överensstämmelse med antagandena i domänstyrelsens prognos. Denna synes därför med fog kunna tagas till utgångspunkt för en beräkning av verkets behov av kapitalförstärkning. Emellertid vill jag liksom riksräkenskapsverket förutsätta, att virkeslikvider kommer att inflyta i sådan omfattning under senare hälften av juni månad, att domänverkets likviditetsställning då snabbt förbättras, och att inkomsterna under juli icke kommer att nämnvärt understiga utgifterna för samma månad. Med hänsyn härtill anser jag det vara tillfyllest om domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret ökas med 30 miljoner kronor.

På föredragning av chefen för finansdepartementet har Kungl. Maj:t tidigare denna dag beslutat att i proposition föreslå riksdagen, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skall helt skiljas från domänverket och snarast möjligt överföras från domänverkets fond till den under statskontorets förvaltning stående fonden för statens aktier. I samband härmed skall de ekonomiska mellanhavandena mellan verket och bolaget regleras. Kungl. Maj:ts förslag härvidlag innebär, att de krediter å sammanlagt 34,55 miljoner kronor, som genom statsmakternas beslut tillhandahållits bolaget via domänverket, skall överföras till fonden för låneunderstöd. Detta skall ske genom att ett anslag å sagda belopp för nästa budgetår upptages under nyssnämnda fond. Bolaget skall sedan använda beloppet för återbetalning till domänverket av ifrågakvarande krediter. Av beloppet skall domänstyrelsen därefter utnyttja 30 miljoner kronor för avbetalning å domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret, 0,85 miljoner kronor för återbetalning till riksgäldskontoret av det anslag å kapitalbudgeten, som tillställdes domänverket i samband med förvärv av aktier i Törefors aktiebolag, samt slutligen 3,7 miljoner kronor för återbäring till domänverkets markinköpsfond. Härigenom får verket således en förstärkning av sina såsom rörelsekapital disponibla fondmedel med sistnämnda belopp å 3,7 miljoner kronor. I anslutning till den föreslagna anslagsanvisningen under fonden för låneunderstöd och ett beslut om medelsdisposition i enlighet med angivna plan bör domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret nedsättas med 30 miljoner kronor, d. v. s. det belopp bolaget ägt disponera av denna kredit.

Därest mitt förslag att öka domänverkets rörliga kredit för eget behov med 30 miljoner kronor vinner bifall — liksom även omförmälda förslag till anslagsanvisning och medelsdisposition berörande Aktiebolaget Statens skogsindustrier — behöver verkets sammanlagda rörliga kredit i riksgäldskontoret, 80 miljoner kronor, uppräknas i motsvarande mån endast för tiden intill det nya budgetårets ingång. Jag förutsätter, att domänstyrelsen icke kommer att utnyttja förenämnda kredit i vidare mån än som oundgängligen erfordras.»

Utskottet

I förevarande proposition föreslår Kungl. Maj:t på anförda skäl, att domänverket skall för eget behov erhålla en utökning med 30 miljoner kronor av sin rörliga kredit i riksgäldskontoret. Samtidigt föreslår emellertid Kungl. Maj:t i annan proposition, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier efter att helt ha skiljts från domänverket ej längre skall få disponera sin andel, 30 miljoner kronor, av verkets rörliga kredit å totalt högst 80 miljoner kronor. För återbetalning av bolagets lån hos domänverket äskas i sistnämnda proposition ett investeringsanslag å 34,55 miljoner kronor, varav 30 miljoner kronor avses just för avbetalning å verkets rörliga kredit i riksgäldskontoret, 0,85 miljoner kronor för återbetalning av visst mindre lån samt 3,7 miljoner kronor för återbäring till domänverkets markinköpsfond. Tillsammans äro dessa samlade tillräckliga för att om man bortser från tiden intill nästa budgetårs ingång, då bolagets andel avses bli inbetalad — bibehållas oförändrad trots att bolaget hädanefter icke skall få utnyttja viss del av denna kredit. Genom förenämnda återbäring till markinköpsfonden får verket därjämte en till 3,7 miljoner kronor uppgående förstärkning av sina såsom rörelsekapital disponibla fondmedel.

I motionerna I: 491 och II: 621 har yrkats avslag å den föreliggande propositionen angående domänverkets rörelsemedel.

Omförmälda proposition berörande Aktiebolaget Statens skogsindustriers skiljande från domänverket och regleringen i samband därmed av bolagets och verkets ekonomiska mellanhavanden har hänskjutits till statsutskottet. Detta utskott har i sitt över propositionen och vissa i anledning av densamma väckta motioner avgivna utlåtande nr 111 tillstyrkt de av Kungl. Maj:t i ämnet framförda förslagen. Vid sådant förhållande och då jordbruksutskottet för sin del finner de skäl, som anförts för en ökning med 30 miljoner kronor av den för domänverkets eget behov avsedda rörliga krediten i riksgäldskontoret, övertygande, hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 491 och II: 621, godkänna det förslag i fråga om domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret, som framlagts i det föregående.

Stockholm den 10 maj 1957

På jordbruksutskottets vägnar:

ANDERS PETTERSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Anderberg, Lage Svedberg, Jon Jons-
son, Bertil Andersson, Hansson, Sigfrid Larsson*, Kristiansson, Franzén,
Uno Olofsson och Yngve Nilsson;

från andra kammaren: herrar Pettersson i Dahl, Gustafson i Dädesjö,
Ahlsten, Sköld, Arweson, Nilsson i Lönsboda, Johanson i Västervik, Nilsson
i Bästekille, fru Jäderberg och herr Hedin.

*Ej närvarande vid justeringen.